

“Feia l'efecte que venia de tocar el bombo”

Lefecte que Eduard Girbal Jaume fa al jove Josep Maria de Sagarra en la Festa dels Jocs Florals de Barcelona del 1912, explica, per si sol, que les noves generacions s'hi girin d'esquena i la seva obra sigui desconsiderada i marginada. Girbal Jaume hi ha obtingut la seva tercera Englantina i és proclamat Mestre en Gay Saber. Sagarra hi obté el tercer accèssit a la Viola d'Or i d'Argent. És la primera festa de Josep Maria de Sagarra. La troba grandiosa, i de l'únic que es dol, recorda a les *Memòries*, és de la “mala qualitat de l'Englantina i del poeta Girbal i Jaume, que, tant per la veu com per la pelussera de Barrabàs i la gesticulació poc acadèmica, no donava cap relleu a l'acte”.

Només tretze anys els separen, però els separa una eternitat. Girbal Jaume és el passat a oblidar. Al sopar dels Jocs, continua la mala impressió que li ha fet a la festa i s'expressa amb un sarcasme i una duresa que no sembla tenir aturador, ni són gaire habituals en Sagarra, poemes satírics a banda: “Entre el concert de confitats prestigis, feia l'efecte d'un gat borni, o d'un que venia de tocar el bombo en un envelat de la Costa.”

Girbal Jaume, a més, era el poeta a evitar: no se li podia donar ni la mà. L'any següent, Josep Carner escriu des de París a Jaume Bofill i Mates que “estaré contentíssim que tu i en Sagarra us endueu els premis, no cal dir-ho, però convé defensar-se contra Navarros [Antoni Navarro], Girbals i altres patums floralesques”.

Si això li afegim el seu “geni molt aspre”, com diu Tomàs Roig i Llop, s'entén que els joves no el volguessin ni veure. A més, com a periodista de *La Veu de Catalunya*, a l'ombra de Ferran Agulló, no es va poder lluir mai i així s'entén que Eugeni Xammar pensés que va passar pel periodisme “de pressa i sense deixar rastre”.

També és el narrador ruralista a combatre per la generació de Pla i Sagarra. Es volen deslliurar dels Víctor Català i

Vuitanta-tres anys s'ha trigat a descobrir la joia literària de ‘La tragèdia de cal Pere Llarg’. Al seu moment, per la manca de prestigi del seu autor, no es van saber veure les seves virtuts i va ser, més que mal llegida, poc llegida.

Prudenci Bertrana i només accepten Ruyra. Contra Girbal Jaume, no cal lluitar-hi, perquè, ruralista tardà, ja no el lleixen.

Passen els anys i quan mor Girbal Jaume, a Josep Pla li arriben cartes de lectors que mostren admiració per la seva obra narrativa. Aquell 1947, Pla assessora l'editor Cruzet en la tasca de recuperació de la literatura catalana i li ho fa saber.

Li escriu aquest comentari: “No conec pas l'obra de Girbal, però valdria la pena de fer una exploració.” Cruzet ja en té prou amb els grans noms consagrats, de Verdager a Ruyra, de moment, no li queda temps per fer descobriments. Pla li fa arribar una de les cartes rebudes d'un admirador de Girbal i després, li insisteix: “Suposo que, a pesar de la carta que li vaig enviar, no hi haurà res a fer amb l'obra de Girbal. No conec pas aquesta obra –ja li vaig dir una altra vegada–.” Però Cruzet manté el seu criteri. Pensa que els elogis a Girbal Jaume, en posar-lo al nivell dels grans escriptors catalans, són desproporcionats.

Josep Pla fa cas de les recomanacions rebudes i llegirà el cicle novel·lesc de

Edició del darrer poema de Girbal Jaume, escrit el 1911, abans de fer-se novel·lista.

Girbal Jaume. Llavors s'adonà de l'error que va fer de jove i descobreix que Girbal Jaume és un deixeble prodigiós dels naturalistes, un mestre, una fita de la nostra literatura. Ho escriu i també ho comenta als seus amics de Palafrugell, als quals diu que, com a retratista del món rural, és superior a Prudenci Bertrana. No cal dir que a Pla el devia enamorar el fi sarcasme de Girbal Jaume, tota una novetat en la novel·la rural catalana.

Però la seva opinió no és escoltada per ningú, ni per Joan Fuster, ni per les noves fornades de filòlegs i historiadors universitaris de la literatura catalana, fins que Enric Casasses porta *L'estrella amb cua*, apareguda l'any passat, i *La tragèdia de cal Pere Llarg*, publicada enguany, a l'editor Josep Cots, d'Edicions de 1984.

A més de no escoltar Pla, cosa que han fet molts, tampoc no s'han escoltat veus més modestes. No va servir de res que Roig i Llop digués que l'injustament oblidat Girbal Jaume era autor d'una bona i marginada novel·la, *La tragèdia de cal Pere Llarg*. Ni que Miquel dels Sants Salarich, metge i escriptor vigatà,

La masia de cal Pere Llarg, ara cal Pere, es troba al raval de Mejà, a Saló. La història de la jove del mas, Custòdia, es va convertir en la novel·la *La tragèdia de cal Pere Llarg*.

posés Girbal Jaume, en una llista d'autors qualificats, just després de Ruyra, Bertrana i Víctor Català.

Ni que Rafael Tasis digués que, entre els novel·listes "comarcalistes" de costums rurals, només Girbal Jaume assoleix una categoria i una tècnica de novel·la autèntica. Finalment, com fa Fuster, el posa dins del grup dels comarcalistes, no el puja sol a cap pedestal, com fa Pla.

Diversos factors s'han aplegat per mantenir les dues grans novel·les de Girbal Jaume a les golfes durant més de vuitanta anys.

Primer, el poc cas que se li va fer al seu temps. Formava part del grup, literàriament fracassat, de la Renaixença de Matheu, grup que també va fracassar

en la seva lluita antifabriana. I era un dels representants més destacats de la tronada poesia floralasca. És molt difícil pensar que un mal poeta pugui ser un bon novel·lista.

Després, va optar per la novel·la d'ambient rural quan a Barcelona n'estaven tips i creien que la novel·la o era urbana o era folklore. Als anys vint, Girbal Jaume, admirador de Víctor Català, era un anacronisme, un animal prehistòric.

Un cop publicades les seves novel·les, van caure de seguida en l'oblit, i, per acabar-ho d'adobar, va ser un nom que, per la confusió que provoca el fet d'haver afegit al nom literari el segon cognom "Jaume", un nom de pila, es fa difícil de retenir. Sentit per primer cop, és impossible de copsar-lo i memo-

ritzar. I a l'hora d'escriure'l, és font d'errors.

En un text de Joan Fuster apareix esmentat Eduard *Girbau* i Jaume. En l'índex del llibre de Roser Matheu sobre el seu pare, *Vida i obra de Francesc Matheu*, és anomenat *Joan Girbal* i Jaume. I més recentment, Màrius Serra, que –ens diu– havia sentit a parlar de l'escriptor Girbal Jaume, sense saber que es deia Eduard de nom de pila, va pensar, mecànicament, que era una inversió entre cognom i nom, i, en un recent article a *La Vanguardia*, el va anomenar Jaume Girbal.

Sense pàtria local. Eduard Girbal Jaume és nascut a Girona, però a Girona el patriotisme local i provincial no l'ha considerat mai gironí, ja que de ben jove va deixar al ciutat. Per tant, cap erudit ni periodista local no s'hi ha interessat. Com se sap, el patriotisme local ha fet molt per divulgar l'obra de determinats escriptors.

Els autors del monumental *Atlas literari de les terres de Girona* (2003) només troben una referència gironesa en un poema seu, el titulat *El fadrí de Verges*, però, decebuts, han de constatar que "no hi ha cap referència a aquesta població, però sí a l'amor no correspost, que, malauradament, no costa gens de trobar a qualsevol banda". Si els autors de l'*Atlas* haguessin llegit *La tragèdia de cal Pere Llarg*, haurien llegit que els seus personatges viatgen a Girona i la ciutat s'hi fa protagonista, en un dels capítols més divertits de la novel·la, si es pot parlar de capítols més divertits que els altres, en un text tan rodó, tan ben embastat. I la *Revista de Girona*, només en va parlar un cop, gràcies a un article de Camil Geis, la persona que l'any 1948 va glossar la seva figura –en concret, la seva prosa– en una de les sessions d'homenatge que, en privat, es feien a la llar barcelonina de Josep Iglésies, al passatge Permanyer.

Per acabar-ho d'adobar, va morir sense descendència directa, i mai no ha aparegut cap descendent disposat, per reivindicar la seva obra, a trucar les portes que calgués.

Eduard Girbal Jaume va viure vuit anys de postguerra i els seus intents de refer la carrera literària, en aquells anys més durs contra la cultura catalana, van ser infructuosos. Va voler tornar a pu-

El *Primer llibre de dones*, del 1909, va ser il·lustrat pels grans dibuixants de l'època, com Opiso, Apa i Smith. La vinyeta, amb la divisa de l'autor, il·lustra la contracoberta i l'interior del volum.

blicar, però no va poder. El relat que havia estat premiat als Jocs Florals del 1933 és prohibit per la censura franquista. I la nova novel·la que escriu, es

presenta sense èxit al premi Joanot Martorell del 1947, premi que es proclama, amb retard, el febrer del 1948, després de la seva mort.

Més factors que expliquen aquest silenci de tants anys. Salo, pel seu aïllament i per la distància psicològica que hi ha entre aquest poblet de muntanya de les capitals de comarca que té més a prop, Manresa i Solsona, és una àrea geogràfica que no ha interessat cap escriptor o estudiós. Salo es troba en terra de ningú: no és encara Ponent i és massa feréstega i llunyana per a la urbana Manresa. En conseqüència, l'aventura comarcal de Girbal Jaume no ha tingut divulgadors. Més encara si pensem que, com recorda Enric Casasses, *La tragèdia de cal Pere Llarg* no va agradar gens als habitants de Salo i se sentiren ofesos com si se'ls hagués insultat.

En resum, 85 anys perduts, fins que una de les millors novel·les de la literatura catalana de tots els temps ha deixat les golfes, acompanyada per la també magnífica *L'estrella amb cua*, i s'ha pogut exhibir, neta de prejudicis sobre l'autor, als taulells de les llibreries amb honors de novetat i forts aplaudiments.

Lluís Bonada

Ens trobaràs al
Saló del llibre de Barcelona

SUPERMERCAT
de revistes

SALÓ DEL LLIBRE DE BARCELONA 2006

DEL 21 AL 26 DE NOV
PALAU NUM. 1, MONTJUIC
FIRA DE BARCELONA

www.salnllibrebcn.com

ESCOLTA ELS TEUS ULLS. REGALA'T UN LLIBRE.

Si de tant en tant et sorprens amb la mirada enganxada als cartells del metro, als ingredients d'una llauna de tonyina o a les etiquetes de xampú possiblement el que passa és que els teus ulls t'estan demanant lectura. Escolta'ls. Vine al Saló del Llibre de Barcelona, l'esdeveniment cultural més important de l'any. Escoltaràs contes, veuràs concerts, gaudiràs d'activitats per a totes les edats. I, evidentment, remenaràs, trobaràs, descobriràs i podràs endur-te els millors llibres del món.

Patrons

Organitzadors

Patrocinadors

Patrocinadors